

Adabiyot, madaniyat yashasa — millat yashaydi

О‘zbekiston adabiyoti va san’ati

1956-yil 4-yanvardan chiqsa boshlagan

ADABIY-BADIY, MA’NAVİY-MA’RIFIY, İJTİMOIY GAZETA

2022-yil 21-yanvar / № 3 (4662)

2022 йил – Инсон қадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили

ЎЗБЕКИСТОНИМ ДЕСАМ БОШИМ ТЕГАР ОСМОНГА

Янги йил арафасида, лайлак қорлар

ёққанда набираларим билан "Янги Ўзбекистон" боғига бордик. Атроф шу қадар мусаффофи, ҳавони бол каби симисасиз. Республикализмнинг барча ҳудудларидан келган юртдошларимиз қиёфасида байрамона шукух. Гўдакларнинг шодон қийикириги завкин ортириди. Пага-пага ёғаётган қор остида болалар шўх-шодон қийикиришиб, остидан ўриндицларда ўтирган бува бувиларининг бағрига узларини отади.

– Бувижон, Ўзбекистонимни кўрдингизми? – деб сўрайди беш яшар набирам Сайдаззамон.

– Қани сенинг Ўзбекистонинг?

– Мана менинг Ўзбекистоним, қаранг, қандай баланд, боши осмонга тегади, – деб эъ-

ментини кўрсатади.

– Ҳа, жуда чиройли, жуда баланд, абадий шундай мухташам бўлсин она Ўзбекистон ва унинг мустақиллиги! – дейман мен ҳам монументга қараб.

**Ўзбекистоним десам,
Бошим тегар осмонга.
Бошим узра булутлар,
Айланади достонга.**

**Ёмғирларинг кийикдек,
Юзларимни ялади.
Корларинг қанча сўйсам,
Юрак шунча чанқади.**

2022 йил юртимизда "Инсон қадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили", деб эъ-

лон қилинди. Елкасига офтоб тегиб, инсон қадр-қиммати олий ўринга кўйилатган мамлакатда янги йилнинг шундай муносиб номланиши айни мудда бўлди. "Янги Ўзбекистон" боғининг дилкушо, жонбахш ҳавосидан нафас олар эканман, ўзбек халқининг уч минг йиллик тарихи акс этган монументни, йирик тарихи асари ўқигандек, такор-такрор ўзим учун кашф этаман.

Монумент Амир Темур мақбараси ва Самарқанддаги Регистон мажмусининг элементлари, Бухоро шарифдаги Исмоил Сомоний мақбараси, Ал-Хоразмийнинг "Ал-жабр ва ал-муқобала" асари ҳамда соҳибқорон Амир Темур даври руҳини акс этириши билан аҳамияти. Улуг жадидчи алломаларимизнинг порлок руҳлари кезиб ўчрашув, ижодий кечалар, Бобур ижодини ўрганишга қараштаган ўзиги, суратга олинган ҳужжатли ва бадий фильм тўғрисида сўзлади.

Тадбирда сўзга чиқсан Мудофаа вазирлиги тарбиявий-мағфуравий ишлар бошқармаси бошлиғи, полковник М.Кўчкоров мудофаа вазирлиги тизимида китобхонлики ривожлантириш, тарбиявий-мағфуравий ишларни янада яхшилашда ўзбекистон ўзувчilar уюшмаси билан ҳамкорлик янада кучайтирилиши ҳақида тўхталиб ўтди. Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфисизлиги университети доценти, подполковник Ф.Икматуллаев университетга саркарда ва шоир Бобур ҳайкални биринтирилганлиги, Адиблар хиёбонида университет курсантлари иштирокида амалга оширилган учрашув, ижодий кечалар, Бобур ижодини ўрганишга қараштаган ўзиги, суратга олинган ҳужжатли ва бадий фильм тўғрисида сўзлади.

Китоб-альбомдан давлатимиз раҳбарининг Адиблар хиёбонига таширифдан лавҳалар, тегишли қарорлар, ҳайкаллар ўрнатилган адибларнинг ижодига оид маълумотлар, бу адиблар ҳақида ўзбек ва дунё адибиётни намояндагарнинг ўтирофлари, мамлакатимизда олиб бораилаётган ислохотлар ва хиёбон тўғрисидаги фикр-мулоҳазалар жой олган. Альбомни тайёрлашда ўзА, "Ўзархив" агентлиги, "Ёшлик" журнали, Миллий кутубхона ва бошқа ижодий-маърифий ташкилотларда сақланадиган учрашув, фото материyllардан фойдаланилган.

"Адиблар хиёбони" китоб-альбомини тайёрлаш жараёнida кўплаб ижодкорлар ўз меҳнатлари билан муносиб иштирок этилар. Лойиҳага Ёзувчilar уюшмаси раиси Сирохиддин Сайид раҳбарлик килди. Масъул муҳаррирлар Фоурӯ Шермуҳаммад, Нодир Жонузок ва муҳаррирлар Азиз Сайд, Муҳиддин Абдулсаид.

Ушбу китоб-альбом 2021 йилда "Adabiyot" нашриётида 1000 нусхада чоп этилди.

**Маъмура ЗОХИДОВА,
Ўзбекистон Ёзувчilar уюшмаси
бўлим бошлиғи**

ёзилиб, миллатнинг хотирасига муҳрланган.

"Янги Ўзбекистон" боғини қишида айланиш бошқача ҳиссиятларга тўлдирап экан инсон қалбини. Бу сафар боғда Абдулла Қодирйининг авлодларини учратдим. Улар Абдулла Қодирйининг набираси Хондамир Қодирининг фарзандлари Мирхонд Қодирий ва Нозима Қодирйилар. Бир қарашда барча ёшлар каби ёшлар: жуда чиройли, келишган, замонавий кийинган. Аммо, Абдулла Қодирйининг сиймоси ёнда суратга тушаётган лаҳзаларida барчанинг кўзларида катта бахт ва катта армон кўрниди. Армоннинг сабаби – бу иззатларни буюк боболари кўрмай кетгани, баҳтининг сабаби: ўша буюк уларнинг бобоси эканлигидир.

Тошкенти азим кўчаларидан ўтар эканман, куни кечагина устос, Ўзбекистон халқ шоири Ҳалима Худойбердинева Юртошишимиз томонидан хурмат кўрсатилган, унинг ёззолнагани, қайгулардан эгилган кўксига "Фидокорона хизматлари учун" ордени тақиб кўйилгани, биз – табриклагани борган шогирдларига: "Агар шу кунларни кўрмаганимда армон билан кетар эдим", – деганлари ёдимга тушади.

Элимизнинг арслон юрак шорасининг шарафи Гулистон шаҳрида "Ҳалима Худойбердинева ижод мактаби" очиши юксак ҚАДР эмасми?! Гулистон шаҳрининг қоқ марказида сарв дарахтидек қадди расо шоирага ҳайкал кўйилиши, унинг том-том асрлари чоп этилиб, ошиқлар туморидек муҳабатлilarнинг кўзлariга суртилиши ҚАДР эмасми?!

Хуршид ДАВРОН,
Ўзбекистон халқ шоири

Мен кўксингга бошимни кўйдим,
Сен чеккан гам, ҳасратда кўйдим.
Сўйдим сенинг Оқдарёнгни ҳам,
Ҳамда Қорадарёнгни сўйдим,
Эй, қалбимнинг онаси, Ватан!

Сен боболар битган байтдирсан,
Муҳаббатим кўшиб айтурман.
Ўтмишингга йўл солиб гоҳо,
Келажагинг билиб қайтурман,
Эй, қалбимнинг онаси, Ватан!

Сен ўтган йўл – юрагим йўли,
Итироб ёшлари чўккан йўл.
Бобларим жасоратига
Гувоҳ – алвон қонга чўмган йўл,
Эй, қалбимнинг онаси, Ватан!

Бу йўллардан борурман, қадим
Битиктошлар чиқар қошимга.
Улар сўсун кўчираман жим
Юрагимнинг букур тошига,
Эй, дардимга дармоним, Ватан!

Исминг айтиб чиқар куртаклар,
Исминг айтиб чиқади күёш.
Исминг айтиб жангчи юралар
Кураш чоғи тугас бардош,
Эй, қалбимнинг онаси, Ватан!

Болакайлар қофздан ясаб
Оқизган оқ кемачалардай,
Сўлим тонглар, о тонглар ясан
Оқиб чиқар кечаларингдан.
Сен умримнинг тонгисан, Ватан!

Мен кўксингга бошимни кўйдим,
Сен чеккан дард, ҳасратда кўйдим.
Сўйдим сенинг Оқдарёнгни ҳам,
Ҳамда Қорадарёнгни сўйдим,
Эй, қалбимнинг онаси, Ватан!

Мовий рангли осмонга бокдим,
Осмонимга айланди осмон.

Зумрад дала менини бўлди
Боққанимда чексизлик томон.

Пиши ётган боғларга бокдим,
Ҳисларимга сингиб кирди куз.

Тонг нурининг тўлқинида жим

Юрагимга киради ўлдуз.

Ичдим ўти шамолларни мен,
Шамолларга айланди бағрим.
Севдим гул аёлларни мен
Ва ҳаётни ёниб куйладим.

Ҳар кимнинг ҳам бўлсин осмони,
Ўз гуллари бўлсин қалбининг.

Эркадай улуф Ўзбекистони,

Чексизлиги бўлсин ҳар кимнинг.

СОНЕТ

Хеч тўймайман, сира тўймайман
Сен кулганда, хаёл сургандা.

Шеърим каби сени ўйлайман,
Кувонаман сени кўрганда.

Кўз ёшим ол, дурдайн таққин,
Сўзим берай, берай меҳримни.

Муҳаббатинг кўксимга ёқкан

Олов билай шөримни.

Кувончиму куйларимдасан,
Кечалари киприклиримдай

Мангу ўйғок ўйларимдасан.

Кел ёнимга, ширин сўзлар айт,
Кувонаман сели кўрган пайт.

Юрагимни сўра, мен берай...

РИШТОНЛИК КУЛОЛ-МУСАВВИР Тоҳир Ҳайдаровнинг миллий услубда тайёрлаган асарлари табиий ранглар ва нақшларга бойлиги билан ажралиб туради. Сопол буюмларга ноанъанавий йўл – игна ва бигиз билан нақш солиш санъати кулолчиликда учрамайди.

У кулолчиликнинг ана шу йўналишига асос солди.

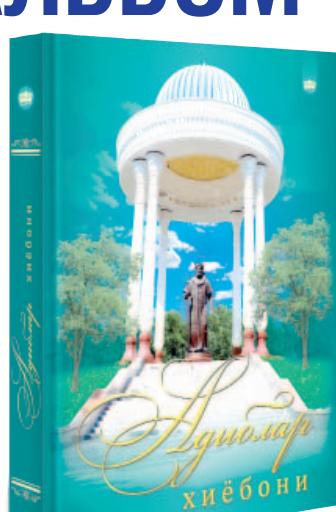
Рассомчиликка қизиқишига
қарамай, Темир йўл институтини
тамомлаган Тоҳиржон қишлоқка
қайтгач, Риштон туман кутубхона
насида безатувчи рассом бўлиб
ишлади. Туман марказидаги ку
лолчилик заводида ишлайдиган
Наби Қодиров кутубхонага тез
тез келиб турар, унинг чизган
карикатуруларини завқ билан
томоша қиларди. Бир куни Наби
Қодиров Тоҳиржонга сопол ла
гана ўзининг чизиги айтади.

Шундан кейин Тоҳиржон Ҳайдаров

адиба ўзиги суратини чизиб
киласиди.

2

КИТОБ-АЛЬБОМ ТАҚДИМОТИ

Мамлакатимиз раҳбари 2020 йилда Адиблар хиёбонига ташрифи чоғида бу ҳудудни адибиёт, маърифат ва маданият масканига айлантириш, ҳар бир адид ҳайкални майян олий ўкув юргита биринтириб, бу ерда очик дарслар, маърифий тадбирлар ўтказиб бориш бўйича тасвirlар берганди. Шунингдек, адиблар ижодини чукур ўрганиш, уларнинг ибратли умр йўллари ҳақида китоблар ва филиаллар яратиш, янги асарлар ёзиши мухимлиги ҳам таъкидлаб ўтилганди.

Куни кеча Ўзбекистон Ёзувчilar уюшмаси томонидан чоп этилган «Адиблар хиёбони» китоб-альбоминиң тақдимоти маросими бўлиб ўтди. Тадбирни Ўзбекистон Ёзувchilar уюшмаси раиси, Ҳалқ шоири Сирохиддин Сайид очаркан, бу муҳташам маънавият масканида келгусида ҳали кўплаб ижодий учрашувлар, шеър оқшомлари ўтказилишини таъкидлаб ўтилганди.

Тадбирда, шунингдек, Низомийномидаги Тоҳкент давлат педагогикауниверситети ректори А.Кирғизбоеев, филология фанлари доктори, профессор Н.Жабборов, Ўзбекистон Ҳаҳрамони, Ҳалқ шоири Абдулла Ориповнинг турмуш ўртоғи Ҳанифа Мустафоева, Ўзбекистон халқ шоири Муҳаммад Юсуфнинг турмуш ўртоғи Назира ас-Салом, адибётшунос олим Озод Шарафиддиновнинг фарзанди Алишер Шарафиддинов ва бошқалар сўзга чиқиб, бугунги кунда адибёт шериларидан ўтилган, мумтоз ва замонавий адибёт ўйнунглини намоён этган бу мажмунинг маънавий-тарбиявий аҳамияти ҳақида сўзлайдилар. Китоб-альбомнинг ушбу мажмуни ўрганишда зарур манба бўлиб хизмат қилиши айтилди.

Маъмура ЗОХИДОВА,
Ўзбекистон Ёзувchilar уюшмаси
бўлим бошлиғи

Шукур ҚУРБОН

АНА ЭНДИ...

...Ана энди, Алломишининг ўғли – Ёдгор Ўн тўрт ботмон парли ёйни тортди, кўтарди, Узилди чирсилаб, четан девордек Етти йилда кўрга бўлиб кетган ажирик, Суғурди бамисли ернинг киндингин. Етти яшар бола эди у, Билар эди у – Отасидан қолган ёй шудир, Отасига мерос эди у – Бобоси Аллинбийдан Аввало Худо-ю, Фурурми, орми, Тахқири, ҳақоратми – куч берган унга? Бобосининг рухими, Ё зиндонда етти йил ётган Отасининг хабари Ва ё томирда оқкан алп қони?! Жон-жоним кулок бўлиб тинглайман достон. Алломишининг Аллинбийдан қолган ёйи, Ўн тўрт ботмон парли ёйи – Ётмадими Ёдгордан сўнг ҳам

Тилдан, элдан, мендан унут, Юртимдаги қай бир гўшада, Асрлар бўйи?! Султонлармас, юртимизда Ҳукм юргизмадими ултону қуллар?! Ана энди, Истиқлол бўлиб, Кимдир уни топгандай бу кун, Тортгандай, кўтартгандай, Отгандай бу кун. Акс ҳолда қайтармиди ултону қуллар Ултонлиги ва қулигига! Узилди чирсилаб четан девордек Ўзлаб йилда кўрга бўлиб кетган ажирик. Бамисли суғурди ернинг киндингин. Ўн тўрт ботмон парли ёйни Кимдир тортди, кўтарди, отди.

САМАРҚАНД САЙЁРАСИ

Эй гўзал сайёра, эй юксак юлдуз, Қувон, тантана қил ва тўй нашида, Мустакиллик боис, ҳаликимиз бois Пайдо бўлдинг осмон ҳаритасида. Яни қашф этилдинг. Аср-асрлар Биз кўкни уни тути, нима қилдик, айт? Нахотки, осмонга айтмадик сирлар, Нахотки, дунёда яшадик локайд? Йўқ, Карвон бир ёнда, бир ёнда сарбон, Ахли илим кўзидан ёшлар қўйилган – Ки само токига қўйилган нарвон Улуғеокдан кейин олиб қўйилган. Бугун иктисодий танглик кўйида

Қорнин ўйлаганда дунё ҳалклари, Кўриб ул нарвонни яна жойида, Ҳайрат бармогини тишлади бари Ва руйи заминнинг сайқали бўлмиш Шахар номи билан атадинг зархал. Юртбоши лутфи бу. Нијатлар кумлиши: Фазога ҳам шояд бўлурсан сайқал. Оллоҳга хуш ёқар бу юмуш, зеро, Зуко ғул-упусни хоҳлаган асли: Мулким билиб айтсин дея ҳамд-сано, У, ахир, яратган одамодиз наслин. Демак, қашфийлар килиш керак мўл, Қашфийёт, яна қашфийёт. Ўшалар бағрида мунаввар ўнг-сўл, Ўшалар бағрида мунаввар ҳаёт. Ўшалар туфайли ном ҳам, нишон ҳам Ва пойдор аждодлар колдирган сабоқ, Келажак ўшалар туфайли кўркам, Ўшалар туфайли орзулар порлоқ.

РАССОМ

Майлига, бой эмас, Майли, машхурмас, Бу рассом баҳтири яшар оламда. Бу рассомни янга енголмади нафс, Ҳатто тобга келиб турган бир дамда. Шунчаки бўёклар эмас чапланган, Ким деди бу гапни – бекорга деди. Килинган меҳнатдан кўра сарфланган Мехру мұхаббатининг чўги кўп эди. Нафақат мато, ранг, қанча вақт кетди –

Навқирон умринг беш ўйли. Озми? Дерлар: ҳар ким ҳар нарх таклиф этди Асар савдосида – ёлғонни, ростми – Қандай чидасинки, энг баланд нархни Ўзимизнинг бойваччалармас, Хорижлик бадавлат бир жаноб айтди. Йўқ, у баззи ношуд юртошларидек, Ўз элига тавна тошин отмади. Чизиглан асарга кўз ташлади тек, Ажнабий қозида тик тутиб қаддин. Ижодкор меҳнати баридан юсак, Пастил қилар барча баҳолар, ҳа, оз! Ва лекин асари қолиши керак, Ўзининг юртида копса, қандай соз! Ҳаёлидан ўтди Беҳзод, Музахиб Асарлари – бу кун чет элда улар... Балки улардек соз чизолмаган у, Ҳар холда унутмас рассом шу кунни. Яйратди қалбини ажиб бир туйғу – Ажнабий жанобга сотмади уни.

ЧОРЛАШ

Эгри-буғри, қингир-қийшик ҳарфлар ила Сен илк бора ёздинг, ўғлим, «Ватан» сўзини. Қўлингдаги қалам очди илк бор кўзини, Қофоз очди... Сен ҳам, етар, қўзларингни оч, Юрагинга кўчир уни ростлаб, авайлаб, Юракдаги ватан сўзи – умрий эҳтиёж.

Рустам МИРВОХИД

Сенинг бир бокшишинг ҳаққи ики оламни сарф этгум, Жаҳон бозорида ийқидир бу навъ савдо – мубаддаллик.

Рубобий шеър битиб минг йил ҳамолинг вассфини чизас, Келур файдин садо охир: қани, шоир, муфассаллик!?

Латофат тоқидур ҷеҳранг, қўнгил ер устида зарра, Сочинг ҳар жингалак тори анга нарвон – мусалсаллик.

Не тонг, ишқингда мен шундай камолот қасб этай дерман, Мени нуқс этганим ҳатто бўла олса мукаммаллик.

Кел, эй Рустам, дилинг ичра такомил истасанг, билгил, Асл ёр на раво кўрса – сенга лозим мушаккарлик.

Қўзларим ёшида кўргил қош-у қўзинг аксини – Ой-у юлдуз жилвалангай шарқироқ сойдин кечা.

Гарчи ортиқ давлатим йўқ, фиқру-зикринг ганж менга, Қай санам кетгай менингдек муҳташам бойдин кечा?

Истагим – мулки дилингнинг таҳтига сulton бўлиш, Айт, ўрин олгумми мен ҳам ул азиз жойдин кечা?

Мен девор ушор мажолисиз, зўр базўр юрсам, не тонг – Лабларинг ҳақрида чанқаб бемадор, тойдим кечা.

Рустаминг кўлида гул-ла неча минг ойдин бери – Эшигинг пойлар сени, чик, айни дам ойдин кечা.

МЕХРУ МОХ
Мехру моҳим, саир этайлик, айни дам – ойдин кечা, Минг шукурким, сени топдим, неча қир, лойдин кечা.

Инобат НОДИРШОХ

Хосиятхон жойнамоз устида одатдагидек узоқ ўтириди. Нўхатдек холи юзига ярашган, кўзлари доим кулиб турувчи кенжатои ҳақига узундан-узун до бўлди, кўз ёшлари юзини ювди: «Болам, болам, Арслоним... ё Аллоҳ, ер юзида бирорта она мен каби бўзламасин...».

Үтирган жойидаги ойна ичидан кўриб турган кафтдекина расмга термилди. «Аяжон, бир киз бор...» деган эди қизарганича. «Шундок ботир ўғлимни қизартирган қиз, ҳозир қаерда экан?»

...Ха, ўша воқеага ҳам бир навқирон ўғит ёшича вақт ўтди. Эҳ, қандай орзулари бор эди-я... Отаси оламдан ўтганида Арслонбек ҳали бола эди. Катта ўғиллари улгайиб, юрт хизматидаги юртларни иковлари ҳовлида ёлғиз коларди. Ўтикути эмасми, мактабда ҳам, уйда ҳам боласи билан овунар эди.

Баҳорнинг илиқ оқшомларидан бири ёдига тушди.

«—Айримлар учун чет эл ҳам бир қадам бўлиб қолди, — деди Хосиятхон текширилган дафтарларни хонтахтанинг бир четига таҳлаб кўяр экан. — Жамилахоннинг Туркияга бориб келдим, деганига бир ой бўлгани ўйк, кечак кўрсан, Кавказга кетгимиз, дейди. Яқинда ҳарака ҳам борамиз, деб мақтанди. Бирар ҳавасим келди. Бизга ҳам насиб этармикан?

— Нега насиб қўйласмас экан? — деди айрон зинасида ўтириб, пойабзалининг иларини ўтказётган ўғли дўриллаб колган

ЎҒИЛ

— Сиз учун вақт топилади, аяжон...»

— Ҳа-аа, энди иккимизнинг ҳам вақтимиз

бемалол, — она шундай деб оғир хўрсанди.

Хосиятхон ая Арсонбекнинг ўй-музейига ўқувчи-

лар тайёрлаб келган альбомларни жойлаштириш учун

кирар экан, ўғлининг нафасини тўйгандек бўлди. Бу

ердаги нарсалар Арслонбекка тегиши. Ҳужжатла-

ри, жанговар мукофоти, ийлар ўз ҳукмини ўтказиб

сафайиб бораётган расмлар, қон изи қолган ҳарбий

билет ва у жуда авайлаб-асраган қизининг кичикина

расми... Расмни кўйисида асрагани учун унга ҳам жанг-

чининг кони теккан. Она буларни кунду неча бор кўли-

га тутиб кўради... Гўё ҷангни артаётгандек бир-бир

олиб, жойига қайтариб кўяди. Шундай қилса, боласи-

нинг тағтини сезадигандек туюлаверади.

Унинг кийимлари қаршисида турниб, чирад олмади, қўли-

га олди. Боласи сўнгига кунглига бироз таскин беради.

Арслонбекнинг кўйиги бироз таскин беради. Ҳар кийимни бир ойни қўйиб турниб, қўйиб турниб беради. Аммо ҳеч қонглини йўқчаларига

куйиб беради. Мони ҳеч қонглини йўқчаларига

бераётган расмни беради. Ҳар кийимни бироз таскин беради.

— Опа, сизни ҳажонга соглан ҳандай хушхабар экан,

биз эшитайлик, — деди шаҳар ҳокимлигидан келган

йўғит гам нимадалини билса ҳам.

— Мен... мен... давлат ҳисобидан ҳақароннинг она-

си сифатида ҳажз ёзратига бораэр эканман... Ўғлим мени

ҳажга олиб боряпти...

ҲИҚОЯ

чўм ҳам ўйнгидан кетмайсан, болам, нурли хотирага айланган

болам, кўксимда оташ ёқиб кетган болам...

...Шумхабардан онанинг хонумонига ўт тушди: «Арс-

лонбек душман билан жангда мардларча ҳалок бўлиби!»

Чоғроқ ҳовлига яқин-йироқ, дўсту жигар, эл тўпланди.

Ҳаял ўтмай ҳовли қаршисида маҳсус машина тұхтади.

Аввал ҳовлига кўзлари киртабий қолган офицер ҳоргин

қадамлар билан кириб келди ва онасининг қаршисида

кеlegач, тиз қўйиб оёқларини кучоқлаб олди:

— Онажон, мени кечиринг, укамни асрал олмади...

— Ўғлим, мен ҳарбийнинг кизи... отангиз, сизлар... бу

йўлда осон бўлмаслигини билар эдим... Ўрнингдан тур, — деди қўзида жиқа ёш билан. — Арслоним маҳтал бўлмасин.

Она ўғлини сўнгига ўйлга кузатди. Ҳоз ўзида кўрвирли.

Арслонбекдан тирноқ колмаган бўлса ҳам, ўйлов-

чиарнинг кўлиги она кўнглига бироз таскин беради.

Ўй-музейга келганларга тўлиб-тошиби фарзанди ҳақи-

даги гапириб беради. Аммо ҳеч қонглини йўқчаларига

бераётган расмни беради. Ҳар кийимни бироз таскин беради.

— Опа, сизни ҳажонга соглан ҳандай хушхабар экан,

биз эшитайлик, — деди шаҳар ҳокимлигидан келган

йўғит гам нимадалини билса ҳам.

— Мен... мен... давлат ҳисобидан ҳақароннинг она-

си сифатида ҳажз ёзратига бораэр эканман... Ўғлим мени

ҳажга олиб боряпти...

**Фароғат ХУДОЙҚУЛОВА
ШЕЪРИМ**

Тенгисиз сўз устаси, эл орасида "Юсуфжон қизик" номи билан машхур бўлган Ўзбекистон халқ артисти Юсуфжон Шакаржонов: "Хаммани хурсанд қылган кишининг умри узоқ бўлади", деган экан. Даҳақиқат, Юсуфжон қизикнинг ўзи ҳам тўксон баҳор юзини кўрган.

Юсуфжон қизик асияяларни тинглаш учун шинавандалар нафакат Фарғона войдийси, балки юртимизнинг бошқа вилоятлари, хатто қўшиң республикалардан ҳам Марғилонга келишаркан.

Юсуфжон қизик Шакаржонов асия ва қизиқчилик соҳасида шинавандаларидан ташқари, жуда кўп шогирдлар ҳам орттиргани, шу боис машхур сўз устаси қизиқчилик ва асия мактабини яратиб кетган, десак муболага бўлмайди. Халқ орасида Юсуфжон қизик ҳаётида юз берган воқеаҳодисалар ҳақида ҳам ҳар хил ҳангомалар таржалган.

Атоқли созанда, бетакор бастакор, ажойиб сўз устаси, Ўзбекистон халқ артисти Фанижон Тошматов ҳам Юсуфжон қизик-нинг энг яқин шогирдларидан бири эди.

Ганижон Тошматов ҳаётик даврида устози ҳақида кўп гапирав, давраларда у киши айтган қизик-қизик гапларини кўп эсларди. Кўйида Юсуфжон қизик ҳаётида кечган айрим воқеалар ҳақида Фанижон Тошматовдан ёзib олинган хотиралар эътиборингизга ҳавола этилмоқда.

Хотираларни Фанижон Тошматовнинг ўғли Мухсин Фаниев тайёрланган.

ГЎШТИ СИЗНИКИ...

Юсуфжон қизикнинг отаси ўғилчалининг саводини чиқариш учун муллала олиб бориб:

— Мулла ака, ўзингиздан қолар гап йўқ: "Гўшти сизники, сугиғи бизниси" — дебди. Шунда кичкина Юсуфжон отасига қараёт:

— Дада, бу киши қассобми? — деб сўраған экан.

ҚАРОҚЧИЛАР

Кўшиқ, асия ажигига чиқкан чойхонага таптируп от чоптириб қароқчилар босиб кирибди.

Хамма ҳар томонга тумтарақт қочибди. Юсуфжон қизик қаерга қочишни билмай, сойнинг кўпрги остига тушиб яшриниби. Бир пайт сой бўйлаб кимдир сувни шалолап-

рун қылган қилингга шайтон шарманда-я, — деб дўй уриби.

Шунда Юсуфжон қизик Охун қизиқка қараёт:

— Энди кўйингни ўзинг олақол! — деган экан.

МАРҒИЛОНГА ОСМОН ЯҚИНМИ?

Юсуфжон қизик Охун қизик билан Хоразмликни ўрганиб "одам бўлиши" учун ўлгини тез-тез Юсуфжон аканинг уйига юбориб тураркан.

Кунлардан бир кун Юсуфжон қизик ийитгининг ёши анчага бориб колганини билиб:

— Ўғлим, Сиз нега шу вақтча уйланмангасиз? — деб сўрабди. Ийит:

— Қаердан келдингиз? — деб сўрабди.

тиб келаётганиши. Юсуфжон қизик чўчиб, астагина:

— Ҳой, кимсиз? — деб сўрабди, аммо бирор овоз бермабди. Лекин шалоплаган товшуб тобора якинлашиб келаётганиши. Эглиб тобуш чиқкан томон қараса, ит эмиш¹. Шунда Юсуфжон қизик итга қараёт:

— Ҳа, ўзларим қароқчилардан кўркарканлар-да, — деган экан.

ОЛ, ҚЎЙИНГНИ...

Юсуфжон қизик шогирди Охун қизик билан оқшом бир бойнинг базимида хизматда бўлиб, даврани анча қизитишибди. Эртаси куни бошига салласини ўраб, бошқа меҳмонлар қаторида мастава ичиб ўтиришса, тўй эгаси:

— Кечак кечаси базмда томоша кўрсатган ким эди? — деб сўрабди.

Охун қизик Юсуфжон қизиқка қараёт:

— Юсуфжон ака, биз эдик, дейлик, зор-мора кўй-пўй бериб қоса, — дебди. Юсуфжон қизик:

— Йўқ-йўқ, аспо бундай деб қўрманг, — дебди, аммо Охун қизик:

— Биз эдик-да, — деб мақтаниби.

— Бой ҳўмрайб:

— Туркингдан одамга ўхшайсану, кечку-

юсуфжон қизик:

— Марғилонданимиз, — деб жавоб бериби. Хоразмлик иши яна қизиқиб:

— Марғилон қаерда? — деб сўрабди. Юсуфжон қизик шунда кўли билан қўёш кизарип ботаётган ўғак томонни кўрсатиб:

— Ўша томонда, — дебди. Шунда ҳалиги иши ер билан осмон туашгандай кўринган ўғакка ишора қилиб:

— Марғилонга осмон яқинми? — деб сўрабди. Юсуфжон қизик жавоб бериби:

— Ҳа, жуда яқин, шунинг учун Марғилонга ўзимиз ҳам эгилиб кириб, эгилиб чиқамиз...

ПЕШОНАГА ЁЗИЛМАГАН

Бир бой гап-сўз, муомала, мулокот, юриш-туриш ва бошқа шу каби одоб қоидларини ўрганиб "одам бўлиши" учун ўлгини тез-тез Юсуфжон аканинг уйига юбориб тураркан.

Кунлардан бир кун Юсуфжон қизик ийитгининг ёши анчага бориб колганини билиб:

— Ўғлим, Сиз нега шу вақтча уйланмангасиз? — деб сўрабди. Ийит:

— Қаердан келдингиз? — деб сўрабди.

тиб келаётганиши. Юсуфжон қизик чўчиб, астагина:

— Ҳой, кимсиз? — деб сўрабди, аммо бирор овоз бермабди. Лекин шалоплаган товшуб тобора якинлашиб келаётганиши. Эглиб тобуш чиқкан томон қараса, ит эмиш¹. Шунда Юсуфжон қизик итга қараёт:

— Ҳа, ўзларим қароқчилардан кўркарканлар-да, — деган экан.

Суратда: Чапдан – биринчи қаторда: Ахмаджон Умурзоков, Юсуфжон қизик. Иккинчи қаторда: Сойиб Ҳўжаев, Фанижон Тошматов, Салоҳиддин Муҳиддинов, Охун қизик.

Юсуфжон қизик:

- Марғилонданимиз, — деб жавоб бериби. Хоразмлик иши яна қизиқиб:
- Марғилон қаерда? — деб сўрабди. Юсуфжон қизик шунда кўли билан қўёш кизарип ботаётган ўғак томонни кўрсатиб:
- Ўша томонда, — дебди. Шунда ҳалиги иши ер билан осмон туашгандай кўринган ўғакка ишора қилиб:
- Ўғлим, пешонангиздаги нима? — деб сўрабди.
- Юсуфжон акамлар нега ҳалигача уйланнадингиз, деб сўраганди. Мен сизнинг

"Пешонанга хотин ёзилмаган" деганингизни айтгандим, "Хотин" деб, пешонмага ёзил кўйди.

— Э, тентак! Юсуф қизик мени яна лаққа туширибди-да, — деб орадан кўп ўтмай ўғлини уйлантириб кўйиди.

АҲМОҚНИНГ ҚЎЛИГА ТУШИБ ҚОЛИБДИ-ДА...

Сайил бўлаётган гузарга қароқчилар бостириб келиб қолибди. Ҳамма ҳар томонга қочган, фракат Юсуфжон қизик ўтирган жойдан жилмайди. Қароқчилардан бири у кишини суви бел бўйи бўлган ховузга итариб юбориб, тўплончасини ўқталиб:

— Чиқсанг, отаман, — деб турганиши:

Юсуфжон қизик бунга жавобан:

— Ўғлим, мен сиздан хафамасман, — деб, индамай турвариби:

Тўплонча ўқталган ишни кутуб қаралтириб:

— Ўғлим, Сиз нимадир дейишини кутиб қаралтириб:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

— Ўғлим, мен сиздан ҳечам хафамасман, — деб экан-да, сунгра яна индамай турвариби:

<p